

KRISTINA LINDH

Oz upprättar förrädaren Judas

Den israeliska författaren Amos Oz blev fascinerad av berättelsen om Judas redan som 16-åring. I senaste romanen gör han en radikal omtolkning av historien och återupprättar förrädaren.

TEXT: ANNA JONASSON

Amos Oz bor på tolfte våningen i ett höghus i utkanterna av Tel Aviv. Vårsolen silas in i vardagsrummet genom höga fönster

INTERVJUN

med utsikt över staden och Medelhavet. Väggarna är täckta med böcker från golv till tak och i författarens bruna skinnfåtölj ligger den 18-åriga katten Freddy.

Vi sätter oss i soffan med varsin espresso och Amos Oz inleder med att själv ställa frågor. Jaså, reser du ända från Betlehem? Hur är situationen där? Vi pratar om den brittiska graffitikonstnären Banksys nya hotell och kommer genast in på den politiska situationen och muren.

– Muren är ett politiskt ställningstagande och hotellet också, säger han.

Vi ska återkomma till det. För även om Amos Oz är romanförfattare och inte politiker har han i många decennier engagerat sig för en fredlig lösning av konflikten mellan israeler och palestinier. I *Hur man botar en fanatiker* argumenterar han pedagogiskt för en kompromiss där båda parter måste tvingas till att göra eftergifter.

KOMPROMISS ÄR ett nyckelord för Amos Oz. Kanske fanns det i honom redan som åttaåring, då han blev kompis med fienden: en brittisk soldat under den brittiska ockupationen av Jerusalem. Vänskapen gjorde att Amos Oz kallades förrädare av sina landsmän, en anklagelse som upprepats

» Medan de andra killarna spelade basket eller jagade tjejer fann jag tröst i Jesus eftersom jag inte hade någon chans varken när det gällde tjejer eller basket.

många gånger genom åren. Men för författaren och likaså huvudkaraktären i *Judas* har begreppet fått en positiv innebörd: ”någon som är villig till förändring.”

FÖRRÄDERI ÄR dock inte romanens kärna, enligt Amos Oz. Nej, det är hur tre personer: en medelålders änka, en ung idealist och en gammal, rörelsehindrad man förs samman i ett hus i Jerusalem i slutet av 1950-talet. I början är de främlingar men efter tre månader blir de som en familj som nästan älskar varandra.

– Det är romanens mirakel, det sekulära miraklet, säger Amos Oz.

Men i bakgrunden finns svek. Huvudpersonen Shmuel Ash vänder sina föräldrar ryggen och struntar i deras förväntningar. Shealtiel Abravanel – som har varit död i flera år men vars ande lever kvar i huset – anklagades för att vara en förrädare då han avfärdade idén om en judisk stat och i stället förespråkade att araber och judar skulle leva tillsammans under internationellt protektorat. Historien om Judas och Jesus vävs in genom Shmuel Ashs bibelforskning om judendomens syn på Jesus och de heta diskussioner som uppstår i ämnet.

Boken är svår att lägga ifrån sig, de komplexa karaktärerna känns verkliga och älskvärda, kanske just på grund av sina mänskliga brister. Romanen, som heter just *Judas*, har fått lysande recensioner och stärker enligt bedömare Amos Oz chanser till ett nobelpris.

Amos Oz fick upp ögonen för Jesus redan som 16-åring när han bodde på kibbutz och gick till biblioteket för att läsa Nya testamentet.

– Medan de andra killarna spelade basket eller jagade tjejer fann jag tröst i Jesus eftersom jag inte hade någon chans varken när det gällde tjejer eller basket, säger han.

– Jag älskade Jesus: hans poesi, klokhets, värme och humor. Men jag höll inte med honom om allt. Till exempel hans budskap om universell kärlek. Jag tyckte det var naivt. Kärlek är sällsynt och man kan bara älska några få människor.

HISTORIEN OM Judas däremot gjorde honom arg. Rösten som kärleksfullt beskriver Jesus höjs när han säger att berättelsen grundar sig i en rasistisk stereotyp bild av den girige, egoistiske och svekfulla juden som dödade Gud.

– Det är den värsta historia som någonsin berättats. Det är den europeiska antisemitismens Tjernobyli. Fler människor har dött på grund av denna historia genom pogromer, förföljelse, inkvisitionen och förintelsen än någon annan berättelse i mänsklighetens historia.

Hur då?

– Den har fått massor av kristna att associera judar med Judas, en gudsmördare. Men när jag läste den första gången blev jag inte arg av religiösa eller moraliska skäl. Nej, det var för att berättelsen inte var logisk.

För det första förstod inte Amos Oz varför Judas, en rik markägare, skulle ha fått betalt för att förråda Jesus. Judas behövde inte pengarna. För det andra var Jesus kändis, alla visste vem han var.

– Han predikade ju öppet på Jerusalems gator. Och han försökte aldrig ens fly när de kom för att arrestera honom. Vilken osannolik och löjlig historia! utbrister Amos Oz.

HUVUDPERSONEN I boken, Shmuel Ash, har därför en annan teori som går ut på att Judas i själva verket var Jesus mest lojala lärjunge. Judas trodde mer på Jesus än han trodde på sig själv och var övertygad om att Jesus skulle kliva ned från korset. I samma stund som det skedde, skulle Guds rike infinna sig och mänskligheten förvandlas.

– Judas var en sann troende. Problemet var att han var otålig och ville ha omedelbar frälsning, precis som många fanatiker, säger Amos Oz. Hans fanatism ledde till korsfästelse och blodsutgjutelse.

AMOS OZ är tillbaka i det som tycks vara kärnan i hans ideologiska kompass: motståndet mot fanatism, strävan efter kompromiss. Romanen är inget manifest, understryker han. Däremot ger den genom karaktärernas olika ståndpunkter upphov till tankar om staten Israel och konfliktens grund och utveckling. Efter alla år håller Amos Oz fast vid sin vision om en tvåstatslösning mellan israeler och palestinier, trots

PERSONLIGT

Amos Oz

- Född 1939 i Jerusalem
- Skriver romaner, noveller, barnböcker, essäer och fackböcker och har översatts till mer än trettio språk.
- Självbiografin *En berättelse om kärlek och mörker* kom 2002 (på svenska 2005) och är en av de mest sålda böckerna i Israels historia. Boken filmatiserades 2015, med Natalie Portman i en av huvudrollerna.
- Skriften *Hur man botar en fanatiker* (2006) delas varje år ut i svenska gymnasieskolor av den svenska stiftelsen Te-skedsorden som Amos Oz var med och grundade.

«Det är en existentiell längtan. Att med viss regelbundenhet hänge sig åt något större än en själv är välgörande och hoppingivande.

CHRISTOFFER ABRAHAMSSON,

Bajensupporter och präst i Betlehemskyrkan, om relationen mellan fotboll och religion. Källa: Fokus.

FOTO: MAJJA SUSLIN / TT

Judas trodde mer på Jesus än han trodde på sig själv och var övertygad om att Jesus skulle kliva ned från korset, säger Amos Oz.

FOTO: GEORGE ETHEREDGE / TT

det för närvarande låsta läget.

Han får det att låta relativt enkelt. Israelerna och palestinierna är redan grannar. Bägge gör anspråk på samma land och bägge har rätt. Men de kan inte bli en lycklig familj efter tusen år av blodbad, hat och våld. De måste närma sig varandra steg för steg. Och det allra första steget måste

vara full självständighet och egen stat för palestinierna.

– För mig är kompromiss synonymt med livet. Motsatsen är fanatism och död. Men med kompromiss menar jag inte kapitulering eller att vända andra kinden till. Det viktiga är att försöka mötas någonstans halvvägs.

Intervjun lider mot sitt slut

och den 77-åriga Amos Oz verkar trött, särskilt efter att ha avhandlat världspolitiken. Men hans sammanfattning är trots allt positiv: han har sett mycket, förändringar kan ske när man allra minst anar det.

NÄR JAG väntar på hissen ned säger han plötsligt och något ovän-

tat att jag ska komma ihåg att ingen mur varar för evigt.

– Det fruktansvärda med den här muren (Israels mur på Västbanken) är inte att den har byggts mellan grannar, utan att den har byggts mitt i grannens trädgård. Det är fruktansvärt orättvist.

PÅ GÅNG

Gauck till Bokmässan

TYSK PRESIDENT I sin ungdom kämpade han för demokrati och frihet i diktaturen DDR, 1971 blev han pastor i Rostoch och fram tills nyligen var han Tysklands president. I år gästar Joachim Gauck bokmässan i Göteborg. Han är inbjuden av Svenska kyrkan för samtal med ärkebiskop Jackelén om demokrati, totalitarism och Europas utmaningar och möjligheter i världen av i dag.

När Luther blev viral

UTSTÄLLNING Det är titeln på Arbetets museums i Norrköping nya utställning om hur reformatorn använde senaste tekniken för att nå ut med sin idé till den stora massan.

– Utställningen visar hur Luther och hans medarbetare kunde avslöja påvekyrkans okristlighet, med hjälp av den nya boktryckarkonsten. Propagandan var minst lika fräck och rå som någon nutida politisk kampanj, berättar Kerstin Selén vid Sensus, en av med arrangörerna.

Konferens om arbete

POLITIK TEOLOGI Med start i dag hålls andra upplagan av konferensen Samhälle och Existens i Malmö, en satsning för att sammanföra politik, kultur, media och teologi. Temat i år är Arbete, med underrubriker som "Är lönearbete enda vägen?" och "Det krackelerade samhället – vem faller emellan?". Samhälle och Existens arrangeras av Malmö högskola och Svenska kyrkan Malmö. Konferensen pågår 27–28 april.

Engelska katedraler i kris

STÅNGA KATEDRALER? Hälften av anglikanska kyrkans 42 katedraler hotas av ekonomisk kris. Nästa månad håller Katedralernas arbetsgrupp möte för att undersöka hur situationen ska hanteras. Stängning av katedraler är inte uteslutet.

– The challenges are not new, but we're looking at a new scale and depth at the moment, säger Adrian Newman, biskop i Stepney.